

Asia: VN/12625/2023

Luonnos hallituksen esitykseksi ydinenergialaiksi ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Calogena kiittää mahdollisuudesta lausua luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle uudeksi ydinenergialaiksi ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi. Ydinenergialain lisäksi muutettavaksi ehdotetaan säteilylakia, rikoslakia, painelaitelakia, kaivoslakia, vaarallisten kemikaalien ja räjähteiden käsittelyn turvallisuudesta annettua lakia, finanssivalvonnasta annettua lakia, turvallisuus selvityslakia, pelastuslakia, kyberturvallisuuslakia, rakentamislakia ja eräiden rakennustuotteiden tuotehyväksynnästä annettua lakia.

Orpon hallitusohjelmassa ydinenergialain uudistamisen keskeiseksi päämääräksi on asetettu sujuvoittaa ydinvoimahankkeita sekä vahvistaa Suomen kilpailukykyä investointikohteena. Ohjelmassa linjataan uudistuksen tavoitteeksi helpottaa modulaaristen pienydinreaktoreiden (SMR) rakentamista sekä edistää kaukolämpöä tuottavien SMR-reaktoreiden käyttöä.

Hallitusohjelman mukaisesti Suomen on vihreän siirtymän edistämiseksi lisättävä päästöttömän energian ratkaisuja teollisuudessa, liikenteessä ja lämmityksessä. Hiilivapaaseen energiaan siirtyminen on pitkällä erityisesti sähköntuotannon osalta, ja päästöttömään kaukolämpöön siirtymisen tulisi olla seuraava keskeinen tavoite Suomen ilmastotavoitteiden saavuttamisen kannalta.

Yleisiä huomioita:

Hallituksen tavoite SMR-reaktoreiden laajemman käyttöönoton helpottamiseksi on kannatettava. Kaiken kaikkiaan hallituksen esitysluonnos on hyvin laadittu ja kattava, joskin merkittävästi aiempaa lainsäädäntöä yksityiskohtaisempi. Nykyisellään se sisältää monia sellaisia vaatimuksia ydinlaitosten rakentamiselle ja käytölle, jotka ovat ristiriidassa hallituksen asettamien yleisten tavoitteiden kanssa.

Hallituksen esitysluonnos uudeksi ydinenergialaiksi on merkittävästi yksityiskohtaisempi voimassa olevaan lakiin verrattuna ja se pitää sisällään monia täysin uusia vaatimuksia. Nykyisistä Säteilyturvakeskuksen (STUK) asettamista ydinvoimalaitosohjeiden menettelyistä on nostettu joitakin kohtia asetusten suoraan lakiin heikentäen näin toiminnan joustavuutta, sekä vahvistaen entisestään raskaita nykykäytänteitä. Muutokset vähentävät tapauskohtaista harkintaa ja hidastavat ydinvoimalaitoshankkeita. Calogena pitää tätä lakiuudistuksen tavoitteisiin nähden huonona kehityksenä.

Nykyisellään lakiluonnos hankaloittaa muiden kuin Suomen ydin- ja säteilyturvaviranomaisten asettamien vaatimusten mukaan tehdyn työn hyödyntämistä suoraan Suomessa. Laitetasoisten vaatimusten tulisi noudattaa selkeämmin kansainvälisiä, erityisesti eurooppalaisia standardeja, ja välttää liiallisia kansallisia erityismenettelyitä. Nykyisellään luonnos asettaa paljon kansallisia aineistovaatimuksia, mikä vähentää Suomen houkuttelevuutta investointikohteena. Esitys ei edesauta kansainvälistä yhteistyötä tai eurooppalaisen yhteismarkkinan kehitystä energiasektorilla.

Lakiehdotuksessa annetaan Säteilyturvakeskukselle vahvat oikeudet päättää ydinvoimalaitosten turvallisuuteen liittyvistä osa-alueista. Säteilyturvakeskukselta ei kuitenkaan vaadita seuraamaan kansainvälistä kehitystä hyväksymismenettelyjen ja muiden käytäntöjen osalta. Vastaava vaatimus on sen sijaan asetettu luvanhaltijoille. On tärkeää, että myös kansainvälistä kehitystä seurataan myös Säteilyturvakeskuksen toimesta

Pienten modulaaristen ydinvoimalaitosten osalta ehdotetut menettelyt mahdollisten säteilyonnettomuuksien seuraamusten ovat kohtuuttoman raskaat SMR:ien riskien ollessa kuitenkin merkittävästi matalammat erityisesti laitetasolla. Tehtyyn esitykseen on kirjattu sitovia menettelyitä varsinkin laitetasolle, eivätkä nämä ole vähäriskisissä pienissä modulaarisissa ydinvoimalaitoksissa tarkoituksenmukaisia. Riskien skaalattavuus tulee arvioida uudelleen, jotta vaatimukset säilyvät riskitasoon nähden kohtuullisina ja tarkoituksenmukaisina. Nyt vaarana on, että matalan riskin järjestelmille ja laitteille asetetaan korkea turvallisuusluokitus, mikäli ne osallistuvat pieniriskisen onnettomuuden hallintaan.

Esitys sisältää kokonaan uusia Säteilyturvakeskuksen tarkastuskäytäntöjä, jotka aiheuttavat merkittävää lisätyötä kaikille osapuolille. Esimerkiksi kohdan 102 § ”Ydinlaitoksen turvallisuuden kannalta merkittävän rakenteen tai laitteen valmistuksen saa aloittaa vasta, kun sitä koskevan yksityiskohtaisen teknisen suunnitelman on tarkastuksessa todettu täyttävän säädetyt vaatimukset...” voidaan todeta olevan nykyistä käytäntöä huomattavasti tiukempi sarjavalmistesteiden, mahdollisesti tyyppihyväksytyjen ja standardoitujen sähkö- ja automaatiolaitteiden ja mekaanisten sarjatuotantolaitteiden ja osien osalta. Luotuja luvitus- ja kelpoitusprosesseja tulisi hyödyntää paremmin eikä luoda uusia menettelytapoja, joiden myötä myös vakiotuotteiden osalta joudutaan pääsääntöisesti hakemaan yleisten vaatimusmäärittelyiden käsittelyssä poikkeamalupaa lakiin kirjatusta perusmenettelystä. Vaatimus ei myöskään mahdollista valmiiden laitteiden hyväksyttämistä ydinturvallisuuden kannalta merkittävään laitepaikkaan. Tämän menettelyn tulisi olla mahdollinen myös tulevaisuudessa.

Lakiin on selvästi kirjattu paljon raskaita nykykäytänteitä. Nykyisen esityksen perusteella uusien SMR-reaktoreiden käyttöönotto ei helpotu. Esitetty menettely valtioneuvoston ja Säteilyturvakeskuksen päätöksistä ja lausunnoista ennen rakentamisluvan hyväksyntää soveltuu enemmänkin prototyyppilaitosten luvitukseen erilaisissa toimijaympäristöissä. Lähitulevaisuudessa tarvittaisiin suoraviivaisempi ja nopeampi luvitusprosessi sarjavalmistesteiden ydinvoimalaitosyksiköiden osalta.

Hallituksen esitysluonnoksen kirjaus ”Rakentamissääntelyyn liittyvän poikkeamismahdollisuuden seurauksena esim. ulkomailla kehitettyjen ratkaisujen käyttöönotto olisi Suomessa mahdollista, jos ne todetaan turvallisiksi ja ne muutoinkin täyttävät säädetyt vaatimukset” on ristiriitainen. Jos ”säädetyillä vaatimuksilla” tarkoitetaan suomalaisia vaatimuksia, niin uusien, ulkomailla kehitettyjen SMR-ratkaisuiden käyttöönotto ei mahdollistu tällä lakiuudistuksella, mikäli ulkomaisten toimijoiden täytyy joka tapauksessa täyttää paikalliset vaatimukset, jotka poikkeavat eurooppalaisista ja kansainvälisistä vaatimuksista.

Ydinvoimaloissa tulisi voida käyttää ulkomaisia ratkaisuja, kunhan näiden ratkaisujen turvallisuus on osoitettu. Lähtökohtana ei tule olla tarve räätälöidä ratkaisut erikseen Suomeen sopiviksi, ellei tällä räätälöinnillä saavuteta merkittävää parannusta turvallisuuteen.

Hallituksen esityksen perusteella voidaan todeta, että ydinlaitosten rakentaminen, käyttö ja käytöstä poisto ovat jatkossa entistä vahvemmin kansallisten viranomaisten valvonnassa ja näin ristiriidassa joustavampien luvitusprosessien sekä päästöttömän lämpöenergian lisäämisen tavoitteiden kanssa.

Calogena, 25.8.2025

Stendahl Tor
Calogena Oy